

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS VOL TRENCAR AMB L'ANQUILOSAMENT D'ÈPOQUES PASSADES

L'Acadèmia catalana, cap a la renovació

Sota la direcció d'Emili Giralt, i amb un deute de 100 milions de pessetes, l'IEC cerca, amb la renovació estatutària, generar noves formes de treball i un debat intern que ajude al relançament.

Montserrat Casals

L'Institut d'Estudis Catalans ha donat prova de ser una empresa d'ús públic renovada: pesa al seu damunt un dèficit de més de 100 milions de pessetes. És a dir, l'IEC, després de molts anys d'inactivitat (o d'activitat pseudo-clandestina si ho preferiu), d'existència larvada a què va ser sotmesa per l'obscurantisme franquista i la desídia confiada existent al seu interior, ha passat a ser una institució cultural i pedagògica que fa coses i que, com totes les institucions que fan coses al nostre país, té deutes. Dèficit en aquests cas, doncs, ha de llegir-se com el millor dels símptomes possibles, signe d'una malaltia paradoxalment encomiable i de plausible tendència a convertir-se en epidèmia tal com estan les coses.

A la mort de Franco les renaixents administracions catalanes van veure amb bons ulls un primer intent, inofensiu, de reforma estatutària de la institució acadèmica i van ploure unes ajudes i subvencions que, aleatòriament, van destinar-se a activitats encara força raquítiques que, en tancar els comptes anuals, van donar una saldo massa esplèndid: sobraven diners.

Les conseqüències van ser nefastes, perquè es va decidir que l'Institut no tenia capacitat de despesa i les ajudes es van veure substancialment disminuïdes en els anys següents. Aleshores va passar el que diu la llegenda: els directius de l'Institut «van haver d'agafar-se al pinzell per no caure de l'escala». I això passava precisament quan a l'Institut les noves energies començaven a generar un cert profit. Només quedaven dues alternatives, plegar-se

de mans o bé implicar-se en el deute, i es va triar aquesta segona opció confiant que els malentesos es resoldrien aviat. És més que probable, i en tot cas desitjable, que el temps els doni la raó. Els actuals *pourparlers* amb l'administració, Generalitat de Catalunya, Diputació de Barcelona i Ministeri d'Educació, han obert portes a l'esperança.

Hi havia també d'altres coses que calia resoldre al mateix temps que s'augmentaven les activitats acadèmiques. Canvis que potser no costarien diners, però sí discussions i l'aparició de desacords entre alguns dels seus membres associats. És cert que hi havia «tics i anquilosament», segons paraules de l'actual president de l'IEC, l'historiador Emili Giralt i Raventós, en la manera de gestionar l'entitat, en gran part inevitables si tenim en compte les dificultats que va haver de travessar l'IEC durant els últims 40 anys. Era evident que calia una racionalització de les qüestions comptables i, alhora, una decidida intenció de canviar la imatge de cap a l'exterior.

Els canvis registrats amb la variant estatutària de l'IEC, acceptats per reial decret de 20 de novembre de 1976, publicats al BOE el 21 de gener de l'any següent, havien suposat, és cert, un reconeixement oficial de la institució creada per iniciativa de Prat de la Riba, el 1907. El llavors ministre d'Educació i Ciència, Aurelio Menéndez Menéndez, disposava textualment «el reconocimiento oficial al Institut d'Estudis Catalans, corporación académica, científica y cultural, cuyo ámbito de actuación se extenderá a las tierras de lengua y cultura catalanas». Però això no era suficient. I encara que tot-hom ho sabia, han calgut dotze anys per tal que la reforma interior fos iniciada amb una més gran dosi d'enfrontament a les velles maneres de fer de l'acadèmia.

En primer lloc, ens explica Emili Giralt, calia trencar amb la limitació del nombre de membres numeraris admesos a cada secció. El càrrec de numerari és vitalici, amb la qual cosa queda explicada la vellesa com a mitjana d'edat dels membres de l'IEC. L'Institut, a més de ser elitista i necessàriament minoritari, era vell.

Els estatuts de 1976 limitaven a set el nombre de membres numeraris per secció. De manera provisional, es creà la figura de l'agregat, personatge que per certes raons semblava útil a la institució però que, també per certes raons, no semblava merèixer el títol de numerari vitalici. Els nous estatuts —encara pendents d'aprovació de l'autoritat competent— pal·lien la limitació numèrica —ara són possibles 21 membres per secció— al mateix temps que suprimeixen la disgregació de l'agregat (que automàticament esdevé numerari amb veu i vot) i amplia el nombre de disciplines matèria de l'Institut.

Els nous estatuts preveuen també el rejuveniment de la institució. En primer lloc ha creat una nova categoria, la del membre emèrit, que si bé conserva tots els seus drets, queda exonerat de qualsevol obligació corporativa. Qualsevol membre amb 70 anys passa a la dita categoria i deixa una plaça de numerari vacant. En segon lloc té previst una mena de càstig honorífic per aquells que, per raons justificades o sense, hauran incomplert el Reglament, deixant d'assistir als plens o a les reunions de la seva Secció corresponent, i no participen en cap dels treballs científics programats per l'IEC. A proposta de la secció corresponent o del Consell Permanent, el ple de l'IEC convertirà aquests numeraris innactius

en supernumeraris. Aquest pas a supernumerari, a la vegada, origina una nova vacant de membre numerari a la secció.

Amb tot, però, els canvis de l'IEC han de ser més visibles per un progressiu augment de les disciplines que es tractin al seu interior. Les quatre seccions existents en l'actualitat poden, fins i tot, desdoblarse, segons explica Emili Giralt, de manera que de la fins

DOMÈNEC UMBERT

Emili Giralt davant la seu de l'Institut.

avui molt criticada «Filològica» en resultin dues, una de caire més estrictament lingüístic i una altra de literària; que la Secció de Ciències es divideixi també per poder tractar millor, separadament, el que són les ciències de la vida i el que són les ciències de la naturalesa morta. Aquesta redivisió ha de permetre, en paraules d'Emili Giralt, «l'ingrés d'un gran nombre d'especialistes que fins ara semblava que no tenien cabuda a l'interior de l'IEC». Perquè «el treball a l'IEC no és incompatible amb cap altra institució científica ni universitària. L'Institut ha de servir de plataforma o camp neutral on gent de diversos llocs col·laborin en un

mateix programa de recerca», assegura Giralt.

Redivisió i obertura són susceptibles de ser, en aquest cas, sinònims de la dissidència. El camp neutral de què parla Giralt no tan sols admet, fins i tot necessita de la rivalitat en l'exposició de criteris entre els seus membres. És en aquest sentit que la lamentable absència de creadors a l'interior de l'IEC es pot veure substituïda per una presència activa, per exemple, de joves autors de la literatura en català. «És clar que», avisa Giralt, «fins i tot aquesta voluntat d'obertura pot interpretar-se com el gest d'una maquiavèlica intenció ja que no deixa de ser cert que, una vegada integrada dins un ordre, fins i tot la més forta dissidència pot convertir-se en actitud acadèmica».

Hi ha prou exemples d'acadèmies funcionant a Europa, a França, a Àustria i fins a la Unió Soviètica, del mecanisme de les quals l'IEC ha pres bona nota, que confirmen l'existència d'aquest perill d'anorreament científic, lingüístic o literari. Però aquesta és una altra qüestió que implica la consulta d'aquelles veus manifestament contràries a la genuïna formulació d'institució acadèmica.

De moment, interessa saber que l'IEC, per la seva banda, ha concentrat els seus actuals esforços, les seves progressivament reduïdes energies, en la consecució d'una nova formulació estatutària que, per la força de les coses, generi un treball i un debat interns capaços de facturar lluny en el record l'anquilosament institucional. Un IEC que, de totes totes, vol ser camp neutral de la ciència a tots els països de parla catalana; un IEC disposat a col·laborar amb la Universitat i amb les instàncies que li són germanes més enllà de les nostres fronteres; un IEC que s'aboni a una més gran diversitat, en definitiva.

La informatització dels serveis (l'IEC és a 13 segons de distància de Tokio, mentre segueix a dies-correu de Saragossa), l'anglosaxonament dels seus mitjans d'expressió («Catalunya ja no té enemics a la vista», recorda Giralt), i sobretot la creació de convenis de col·laboració i finançament amb l'administració pública i centres nacionals de recerca semblen voler donar la màxima garantia d'èxit a aquest historiador que és Emili Giralt, mestre reconegut pels seus ja molt nombrosos deixebles en el domini de la dada empírica com la única capaç de fer-nos interpretar el passat per canviar i millorar el temps present. □